

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยได้สรุปและอภิปรายผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล ตามลำดับหัวข้อดังต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์ของการวิจัย
2. วิธีดำเนินการวิจัย
3. สรุปผลการวิจัย
4. อภิปรายผล
5. ข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มการงานอาชีพและเทคโนโลยีชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
2. เพื่อเปรียบเทียบความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับงานอาชีพ ระหว่างนักเรียนที่ร่วมทำกิจกรรมตามหลักสูตรสถานศึกษา กับนักเรียนที่ไม่ได้ร่วมทำกิจกรรมตามหลักสูตรสถานศึกษา
3. เพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ระหว่างนักเรียนกลุ่มที่ร่วมทำกิจกรรมตามหลักสูตรสถานศึกษา กับนักเรียนกลุ่มที่ไม่ได้ร่วมทำกิจกรรมตามหลักสูตรสถานศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน โดยศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียน ข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียน ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน และข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 หลักสูตรกลุ่มการงานอาชีพและเทคโนโลยี เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร
2. การพัฒนาหลักสูตร โดยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างมาตรฐานการเรียนรู้ และสาระการเรียนรู้ กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ และสาระการเรียนรู้ รายปี จัดทำคำอธิบายรายวิชา จัดทำหน่วยการเรียนรู้ และจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบสังเกตการวัดทักษะการปฏิบัติงาน

3. การตรวจสอบหลักสูตร ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือเพื่อประเมินหลักสูตร ตามวิธีปยุซองค์ (P.M.) เสนอหลักสูตรที่จัดทำขึ้นต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อหาคุณค่าและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร ทั้งฉบับ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญจะประเมินหลักสูตร 3 ด้าน คือ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง กระบวนการเรียนรู้ และการวัดผลประเมินผล ส่วนเอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบบันทึกการสังเกตทักษะการปฏิบัติงาน ซึ่งผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญเพื่อความถูกต้องและเหมาะสม และแบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานอาชีพ ใช้วิธีวิเคราะห์หาความเที่ยงตรงโดยผู้เชี่ยวชาญ หาค่าอำนาจจำแนก ค่าความยากง่าย และตรวจสอบความเชื่อมั่น ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.90 โดยนำไปใช้กับนักเรียน จำนวน 40 กลุ่ม ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

4. การนำหลักสูตรไปทดลองใช้ ผู้วิจัยได้นำหลักสูตรที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ตามขั้นตอนการจัดกระบวนการเรียนการสอน ที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการเรียนการสอน กลุ่มทดลองทำการสอนโดยผู้รู้ในห้องถิ่น และกลุ่มควบคุมทำการสอนโดยครูผู้สอนกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพของโรงเรียนอัสสัมชัญระยองของผู้วิจัยเป็นผู้สังเกตการณ์และจดบันทึก โดยใช้แบบแผนการทดลองแบบ randomized control group pretest-posttest design ดังนี้

4.1 ให้นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน ทั้งกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง โดยใช้แบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานอาชีพ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 20 ข้อ

4.2 ทดลองสอนหลักสูตรสถานศึกษากับกลุ่มทดลอง โดยผู้รู้ในห้องถิ่น จัดประสบการณ์ การเรียนรู้ตามขั้นตอนในแผนการจัดการเรียนรู้ กลุ่มควบคุมเรียนตามหลักสูตรกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ผู้วิจัยบันทึกการประเมินด้านทักษะการปฏิบัติงาน ในแบบบันทึกการสังเกตในขณะนักเรียนฝึกปฏิบัติงาน

4.3 ให้นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน ทั้ง 2 กลุ่ม โดยใช้แบบทดสอบฉบับเดียวกันกับการทดสอบก่อนเรียน

5. การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร โดยนำข้อมูลที่ได้จากกระบวนการพัฒนาหลักสูตรทุกขั้นตอนมาปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรสถานศึกษาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ให้เป็นหลักสูตรที่มีคุณภาพสมบูรณ์

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ผลการพัฒนาหลักสูตร ได้หลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรื่อง การทำเทียนเจล ที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของชุมชน

ลักษณะของหลักสูตรสถานศึกษาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีองค์ประกอบ คือ ความสำคัญ ธรรมชาติและลักษณะเฉพาะ วิสัยทัศน์ คุณภาพของผู้เรียน สาระการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง อัตราเวลาเรียน แนวดำเนินการสอน สื่อการเรียน กิจกรรมการเรียนการสอนและการวัดผลประเมินผลที่มีความสอดคล้องกัน

จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาหลักสูตร ใช้แนวการประเมินหลักสูตร แบบปุยซองค์ (P.M.) ซึ่งครอบคลุมกระบวนการประเมิน 3 ด้าน คือ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง กระบวนการจัดการเรียนการสอน และกระบวนการวัดผลประเมินผล ได้หลักสูตรที่มีคุณค่า 9.32 ซึ่งสรุปตามเกณฑ์การประเมินได้ว่า หลักสูตรมีคุณภาพปานกลางหรือใช้ได้ และผลจากการประเมิน หลักสูตรโดยการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ สรุปได้ว่า หลักสูตรมีสาระการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ เหมาะสมสอดคล้องกัน และหลักสูตรมีความสอดคล้องกับชุมชน เหมาะสมกับผู้เรียน และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

2. ผลการทดลองใช้หลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระงานอาชีพและเทคโนโลยี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรื่อง การทำเทียนเจล ปรากฏว่า กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานอาชีพหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้ ความแตกต่างดังกล่าวได้มีการขจัดอิทธิพลของความรู้ความเข้าใจเดิมก่อนการทดลองออก ด้วยวิธีการทางสถิติแล้ว

3. ผลการทดลองใช้หลักสูตร สถานศึกษา กลุ่มสาระงานอาชีพและเทคโนโลยีชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรื่อง การทำเทียนเจล ปรากฏว่า กลุ่มทดลอง มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในเรื่อง ทักษะการปฏิบัติงาน การช่วยเหลือตนเอง ครอบครัวและชุมชน การสร้าง การดัดแปลง สิ่งของเครื่องใช้ ความรับผิดชอบ ชยัน ซื่อสัตย์ อดทน และการใช้พลังงานอย่างคุ้มค่าและถูกวิธี ในระดับดีสูงกว่ากลุ่มควบคุม

อภิปรายผล

1. ผลการพัฒนาหลักสูตร ผลจากการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรื่อง การทำเทียนเจล พบว่า ได้หลักสูตรที่มีคุณภาพปานกลาง สามารถนำไปใช้จัดกระบวนการเรียนการสอนได้ เนื่องจากสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น เหมาะสมกับผู้เรียน สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ผลที่เป็นเช่นนี้ เพราะว่าหลักสูตรสถานศึกษาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ได้ผ่านกระบวนการพัฒนาอย่างมีระบบและมีวิธีการที่เหมาะสม 5 ขั้นตอน

ขั้นที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียน โรงเรียน ชุมชน และหลักสูตร เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของไทเลอร์ที่ใช้สังคมปัจจุบัน เป็นพื้นฐานในการจัดการศึกษา (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2537)

ขั้นที่ 2 การพัฒนาหลักสูตร ผู้วิจัยวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างมาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น และสาระหลักของกลุ่มสาระ 8 กลุ่ม กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง สาระการเรียนรู้ จัดทำคำอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้และเอกสารประกอบหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นและความต้องการของผู้เรียน สอดคล้องกับแนวคิดของทาบาที่ว่าในการคัดเลือกเนื้อหาสาระต้องคำนึงถึงวัย และความสามารถของผู้เรียน (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539) และการที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว จะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้เร็วและคงทน

ขั้นที่ 3 การประเมินหลักสูตรก่อนนำไปใช้ เป็นการประเมินค่าของหลักสูตรว่ามีประสิทธิภาพหรือไม่อย่างไร ผู้วิจัยใช้รูปแบบการประเมินหลักสูตร โดยวิธีการปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ ก่อนนำหลักสูตรไปทดลองใช้ สรุปได้ว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปพัฒนาเป็นอาชีพเสริม สร้างรายได้ให้แก่ตนเองได้ ซึ่งสงัด อุทรานันท์ (2528, หน้า 317) ได้กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรในระดับโรงเรียนนั้น เป็นการปรับขยายหลักสูตรก่อนที่จะนำไปใช้สอนจริง การดำเนินการในขั้นนี้ จะช่วยให้ได้หลักสูตรที่ตอบสนองต่อสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น นอกจากนี้ยังทำให้การนำหลักสูตรไปใช้สอนในห้องเรียน สถานการณ์จริง มีความคล่องตัวและประสบผลสำเร็จได้มากที่สุด และผู้วิจัยได้ให้การประเมินหลักสูตรแบบปยุตของค์ (P.M.) ก่อนนำไปใช้จริง เพราะเป็นรูปแบบที่เหมาะสมกับหลักสูตรที่สร้างขึ้นใหม่ ที่วิเคราะห์องค์ประกอบสำคัญของหลักสูตร 3 ด้าน คือ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง กระบวนการจัดการเรียนรู้ และการวัดผลประเมินผล โดยผู้เชี่ยวชาญเพื่อประกอบการตัดสินใจหลักสูตรว่าอยู่ในระดับใด ซึ่งผลการประเมินหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ มีค่า P.M. เฉลี่ยเท่ากับ 9.32 ซึ่งสรุปตามเกณฑ์การประเมินได้ว่า เป็นหลักสูตรที่มีคุณภาพปานกลาง ซึ่งเป็นผล

เนื่องจากผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง สามารถอธิบายพฤติกรรมของผู้เรียนที่ปรากฏออกมาให้เห็นได้ เข้าใจและสังเกตได้ กระบวนการจัดการเรียนการสอน สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและการวัดผลประเมินผลทำให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวังที่กำหนดไว้ หลังจากที่ได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามกระบวนการจัดการเรียนการสอนแล้ว การวัดผลประเมินผลโดยผู้วิจัยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ใช้พฤติกรรมการเรียนรู้ในขั้นสูง เช่น การสร้าง การอธิบาย การจำแนก การประยุกต์ใช้ และใช้รูปแบบการเรียนรู้ในระดับสูง เช่น ความรู้แบบผสมผสาน แนวคิด หลักการ ปัญหา ซึ่งผลการศึกษาวิจัยเทคนิคปุยของค์ (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2537, หน้า 304) กล่าวว่า หลักสูตรที่มีค่า P.M. ตั้งแต่ 5-10 หมายถึง หลักสูตรนั้นมีคุณค่าปานกลาง

ขั้นที่ 4 การนำหลักสูตรไปทดลองใช้ ทำการสอนโดยผู้รู้ในท้องถิ่น ผู้วิจัยเป็นผู้สังเกตการณ์และจดบันทึก เพื่อให้ทราบข้อดีและข้อบกพร่องของหลักสูตร เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับจิตพิสัย เชื้อรัตนพงษ์ ที่กล่าวว่า “การนำหลักสูตรไปทดลองใช้ เป็นการตรวจสอบหลักสูตรว่า สามารถนำไปใช้ได้ดีกับสถานการณ์จริงเพียงใด” (จิตพิสัย เชื้อรัตนพงษ์, 2539)

ขั้นที่ 5 การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร ผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร ตามคำแนะนำของประธานกรรมการ กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ และผู้ทรงคุณวุฒิในเรื่องเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน

2. ผลการทดลองใช้หลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มการงานอาชีพและเทคโนโลยี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรื่อง การทำเทียนเจล ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานอาชีพ พบว่า นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานอาชีพสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องมาจาก นักเรียนได้เรียนรู้จากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว จากการปฏิบัติจริง ตามความสนใจ ความถนัด ประกอบกับสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เอื้ออำนวย ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับสาระสำคัญเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ คือ จัดเนื้อหา สาระ และกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น ส่งผลให้ผลการเรียนของนักเรียนก้าวหน้าขึ้น

3. ผลการทดลองใช้หลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มการงานอาชีพและเทคโนโลยี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรื่อง การทำเทียนเจล ด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ พบว่า นักเรียนที่ร่วมกิจกรรมตามหลักสูตรสถานศึกษามีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในด้านทักษะการปฏิบัติงาน การช่วยเหลือตนเอง ครอบคลุม ชุมชน การสร้าง การดัดแปลงสิ่งของเครื่องใช้ ความรับผิดชอบ

ขยัน ซื่อสัตย์ อุตุน รวมทั้งการใช้พลังงานอย่างรู้คุณค่าและถูกวิธี อยู่ในระดับดีสูงกว่ากลุ่มควบคุม ทั้งนี้เนื่องมาจาก นักเรียนได้เรียนรู้จากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว ในชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ได้เรียนตามความสนใจ เหมาะสมกับวัยและสภาพของผู้เรียน สามารถนำผลงานที่ได้จากการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ สร้างรายได้แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์ ประกอบกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ส่งผลให้ผู้เรียนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางการเรียนไปในทางที่ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ แซมณี (2543, หน้า 37) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้ คือ การเปลี่ยนแปลง (change) กล่าวคือ การเรียนรู้จะส่งผลต่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเอง ทั้งทางด้านเจตคติ ความรู้สึก ความคิดและการกระทำ เพื่อการดำรงชีวิตอย่างเป็นปกติสุขและความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

จากผลการวิจัย การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรื่อง การทำเทียนเจล ในเรื่อง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานอาชีพ สอดคล้องผลการวิจัยของ รัตนะ บัวสนธิ์ (2535, บทคัดย่อ) เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในเขตภาคกลางตอนล่าง พบว่า หลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นไปตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้ในหลักสูตร สอดคล้องกับผลการวิจัยของวิทยา แสงงาม (2541, บทคัดย่อ) เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การสานมวย สำหรับชั้นเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ได้หลักสูตรที่มีความสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น เหมาะสมกับผู้เรียน มีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตและหลังจากนำไปทดลองใช้ พบว่า หลักสูตรที่สร้างขึ้นมีจุดมุ่งหมาย โครงสร้างเนื้อหา อัตราเวลาเรียน สื่อ กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผลมีความเหมาะสมและสอดคล้องกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของพัชนี พงษ์สุภา (2544, บทคัดย่อ) เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง งานใบตอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า ได้หลักสูตรท้องถิ่นที่มีคุณภาพสูงหรือดีมาก หลักสูตรมีความสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น เหมาะสมกับผู้เรียน สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ องค์ประกอบของหลักสูตรมีความเหมาะสม สอดคล้องกันดี มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากการทำวิจัยในครั้งนี้ เป็นการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ที่ทุกโรงเรียนจะต้องจัดทำหลักสูตรขึ้นใช้เอง ในปีการศึกษา 2546 และในการทำวิจัยครั้งนี้ดำเนินการทดลองใช้หลักสูตรในเดือนกุมภาพันธ์ ซึ่งเป็นเวลาที่ใกล้จะปิดเทอมและผ่านเทศกาลสำคัญ ๆ ไปแล้ว ทำให้นักเรียนไม่มีโอกาสแสดงผลงานของตนเอง

ข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ไข

1. ควรมีการจัดนิทรรศการแสดงผลงานหลังจากจบหลักสูตรแล้ว เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจในผลงาน
2. ควรนำไปสอนในโอกาสที่จะนำผลงานไปใช้ได้ เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันวิชาการของโรงเรียน เป็นต้น

ข้อเสนอแนะการนำไปใช้

1. หลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่อง การทำเทียนเจล เหมาะสำหรับผู้บริหาร ครู และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในเรื่องการพัฒนาหลักสูตร สามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มวิชาอื่น ๆ ได้
2. หลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่อง การทำเทียนเจล เหมาะสำหรับเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ ที่สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
3. หลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่อง การทำเทียนเจล เหมาะสำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา ที่ต้องการพัฒนาให้นักเรียนมีนิสัยรักการทำงานและมีเจตคติที่ดีต่อการทำงาน

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มงานอาชีพและเทคโนโลยี ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและผู้เรียน ในระดับช่วงชั้นอื่นๆ
2. ควรมีการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ในกลุ่มสาระอื่น ที่นอกเหนือจากกลุ่มงานอาชีพและเทคโนโลยี
3. ควรมีการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ในกลุ่มงานอาชีพและเทคโนโลยี ที่ใช้เครื่องมือในการประเมินนอกเหนือจากเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้